

Finansdepartementet
Ekonomiska avdelningen
103 33 Stockholm

SVERIGES RIKSBANK
SE-103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)

Tel +46 8 787 00 00
Fax +46 8 21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se

DNR 2021-00050

ER REF Fi2020/03418

Remissvar om Jämlikhetskommissionens betänkande En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

2021-04-12

Jämlikhetskommissionens betänkande har sin utgångspunkt i att inkomstskillnader har ökat de senaste decennierna i Sverige. Jämlikhetskommissionens betänkande är ett värdefullt bidrag till ökade kunskaper i ämnet. I detta remissvar behandlar Riksbanken relationen mellan penningpolitik och ekonomisk jämlikhet samt betänkandets förslag om att en utredning bör tillsättas som ser över de fundamentala komponenterna i det offentliga budgetsystemet.

Relationen mellan penningpolitik och ekonomisk jämlikhet

Riksbankens mål är att upprätthålla prisstabilitet genom varaktigt låg och stabil inflation samt främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. Utan att åsidosätta prisstabilitetsmålet stödjer Riksbanken också målen för den allmänna ekonomiska politiken i syfte att uppnå hållbar tillväxt och hög sysselsättning.¹ Frågor om inkomst- och förmögenhetsskillnader är viktiga även för Riksbanken eftersom skillnader i inkomster och förmögenheter kan påverka ekonomisk tillväxt och förändringar i dessa kan påverka vilken effekt penningpolitik får på den ekonomiska aktiviteten.

Riksbanken noterar att betänkandet inte behandlar penningpolitikens fördelningseffekter. Riksbankens huvudmål, prisstabilitet, är dock en viktig förutsättning för ekonomisk jämlikhet eftersom hög och volatil inflation orsakar godtyckliga omfördelningar av inkomster och förmögenheter. Syftet med en expansiv penningpolitik är att mildra ekonomiska nedgångar som slår mot sysselsättningen och resulterar i en lägre inflation än Riksbankens mål. Alldeles oavsett eventuella effekter på fördelningen är en sådan politik bättre för alla jämfört med om penningpolitiken skulle förhålla sig passiv. En stabilare makroekonomisk utveckling är också mest gynnsamt för dem med lägre inkomster eftersom låginkomsttagare oftare drabbas av arbetslöshet.

När Riksbanken gör penningpolitiken mer expansiv eller mer åtstramande påverkas de ekonomiska aktörernas beslut, oavsett vilka penningpolitiska verktyg som används. Detta ger

¹ Detta underordnade mål följer av förarbetsuttalanden, se prop. 1997/98:40 s. 1 och 51 ff. Riksbankskommittén föreslår i betänkandet En ny riksbankslag (2019:46) att Riksbanken, utan att åsidosätta prisstabilitetsmålet, ska bidra till en balanserad utveckling av produktion och sysselsättning (ta realekonomisk hänsyn). För Eurosystemet gäller i artikel 127.1 i EUF-fördraget som har en annan utformning.

i sin tur effekter på produktionen, sysselsättningen och inflationen. Eftersom hushållen har olika stort sparande och skuldsättning, äger olika tillgångar och har olika ställning på arbetsmarknaden kommer penningpolitiken även att påverka spridningen av inkomster och förmögenheter.

Över en längre period, som löper över både låg- och högkonjunkturer, kommer effekterna av penningpolitiken på inkomst- och förmögenhetsfördelningen att till stor del ta ut varandra. Riksbankskommitténs (SOU 2019:46) slutsats var att penningpolitiken sedan finanskrisen har haft relativt begränsade fördelningseffekter. Den långsiktiga utvecklingen av ränta och tillgångspriser bestäms av andra faktorer än penningpolitiken. Men även om man bara ser till skeendet i en lågkonjunktur, när centralbanken bedriver en expansiv penningpolitik, är de sammantagna fördelningseffekterna inte uppenbara. Expansiv penningpolitik bidrar både till stigande tillgångspriser och högre sysselsättning, vilket har motverkande fördelningseffekter. Högre tillgångspriser tenderar att öka skillnaderna i inkomster och förmögenheter medan högre sysselsättning minskar skillnaderna. Vilken av dessa effekter som dominerar är en svårstuderad empirisk fråga.

Det är viktigt att följa hur fördelningen av inkomster och förmögenheter förändras över tid. Sedan 2007 saknas det emellertid statistik på individnivå om hushållens tillgångar och skulder. I januari 2021 beslutade regeringen att en särskild utredare ska ta fram ett förslag på hur individbaserad statistik över hushållens tillgångar och skulder kan tas fram för att ge en fullgod bild av hushållens finansiella ställning (Dir. 2021:4). Det är önskvärt att utredningen så snabbt som möjligt resulterar i att sådan statistik blir tillgänglig.

Eftersom penningpolitiken påverkar ekonomin brett och har fördelningseffekter som delvis motverkar varandra är den dåligt lämpad att användas för fördelningspolitik. Fördelningspolitik är inte heller Riksbankens uppdrag. Finanspolitiken har de mest effektiva verktygen och även ansvar för att motverka oönskade fördelningseffekter. Penningpolitiken kan dock bidra genom att stabilisera inflationen och den makroekonomiska utvecklingen.

Betänkandets förslag om utredning

Riksbanken håller med kommittén om att förutsättningarna för den samlade ekonomiska politiken har förändrats i flera avseenden. Det låga ränteläget globalt har gjort att det är svårare för penningpolitiken att motverka lågkonjunkturer med räntesänkningar, de offentliga finanserna är i god ordning och inflationen tenderar idag att snarare vara för låg än för hög.

Mot den bakgrunden kan det finnas skäl att utreda formerna för samspelet mellan penningpolitiken och finanspolitiken, och i synnerhet hur ett sådant samspel skulle kunna öka förutsättningarna att uppnå de samhällsekonomiska målen om en balanserad ekonomisk utveckling och prisstabilitet.

Det är dock viktigt att en något ändrad rollfördelning i stabiliseringspolitiken inte innebär förändringar i det legala penningpolitiska ramverket. Det behöver också klargöras hur en eventuell utredning förhåller sig till Riksbankskommitténs förslag och analys i SOU 2019:46, som fortfarande bereds inom Regeringskansliet, och till EU-rätten.

På direktionens vägnar

Stefan Ingves

Amanda Johansson

I beslutet har deltagit: Stefan Ingves (ordförande), Cecilia Skingsley, Anna Breman, Martin Flodén, Per Jansson och Henry Ohlsson.

Föredragande har varit t.f. enhetschef Iida Häkkinen Skans.